

alkalmat is a szerző, a jelentéktelenebb mellékalakok jellemzésénél. Ilyen a bárónő, *Himmel szobaasszonya*, aki minden nap összegyüret egy férfinadrágot, hogy szokásos délután három órai munkáját, a nadrágvasalást elvégezhesse. A háború utáni lüktető levegőben éppolyan groteszk ez a jelenség, mintahogy nem egyszer hasonló hatást tesz az egyébként rokonszenvesnek beállított Tunák alakja, aki a háború előtt fejlődésében megállt s az új mentalitást már nem képes megérteni. Befejezésül ugyanazt mondhatjuk, amit első regényének olvasásakor gondoltunk. Karácsony Benő még nem adott teljes értéket, de ez az eleven mesevezetés és néhány jól megrajzolt figura ismét kihívja várakozásunkat további munkásságára.

Nem szabad megfeledkeznünk a regény nagytehetségű illusztrátoráról, *Buday Györgyről* sem. Tavaly tünt fel *Boldogasszony búcsúja* című fametszet-sorozatával, melyet a *Bibliofil Társaság* díjjal tüntetett ki. Egy évvel ezelőtt, midőn e munka megjelent, a magyar grafika «Benjaminját» lelkesen ünnepelte benne a kritika. Azóta számos külföldi elismerés után grafikánk legnagyobb értékei közé emelkedett. Az új magyar könyvművészetnek *Molnár C. Pál* óta kétségtelen *Buday György* a legnagyobb nyeresége.

(Szeged.)

Tolnai Gábor.

Szomory Dezső: Gyuri. (Athe-naeum.)

Szomory Dezső legfőbb célja eddig egyéniségének maradéknélkül való kifejezése volt. Ledöntött minden korlátot, akár a regény hagyományai állították fel, akár a magyar nyelv természeté. A regény nála hangulatsorozattá alakult, amelyet csak itt-ott szakított meg egy-egy esemény. Ha valaki regényeiből tartalmi kivonatot akarna készíteni és a regény cselekményét rakná össze a kihalászott eseménytöredékekből, ugyan meghamisítaná Szomoryt.

Nála a hangulat a fontos, a benyomások közlése. Ezért lesz Szomorynak minden műve lírai; akárki legyen a főszereplő, az olvasó Szomoryt sejtí benne. Az egyéniség maradéktalan kifejezése a célja stílusának is. Ezért bontja fel a mondatot, teszi magyartalanná megszoktatásaival, jelzőhalmazásával, felforgatott szórendjével.

E tulajdonságokkal Szomory lehetne jó író is. A háború előtti évek az individualizmus jegyében állottak, tehát csak korának hű fia volt, aki ilyen irányban alkotott. Az előbb Szomoryra alkalmazott jellemvonások illelenek Knut Hamsuntól kezdve Proust-ig és James Joyce-ig vagy Sherwood Andersonig a világirodalom sok nagy regényírójára. Csakhogy ezeknél a nagy íróknál ezek a jellemvonások nem annyira egyoldalúak, túlzottak, hanem természetesen, szinte ösztönszerűen nőnek ki egy hatalmas háttérből: magából az emberi életből. Amikor Szomory schematikus, karrikatúraszerű, ezeknél az íróknál a háttér mélységet ad, megeleveníti alakjaikat, mert rajtuk van az élet lehellete. Szomory egypár kritikusként nagyon tesz, mert nagyon megvalósítja irodalmi elveiket. A közönség szélesebb rétegei azonban távolmaradnak tőle: ez közös sorsa a papirosirodalomnak, amely nagyszerűen megvalósítja az irodalmi elveket, de nem életet alkot, hanem esztétikai példatárát.

Legújabb műve, a *Gyuri*, már jobban megkomponált mesét ad, erősebben kezében tartja fokozó és zenélő kedvét; hangulatrajzai már nem önmagukért vannak, hanem a jellemzés szolgálatába állítja őket. Ami megmarad túlzásaiból, azt is valószínűvé teszi a regény meséje: egy kamasz lázas, valószínűtlen, bús szerelme.

Ez a legjobb Szomory-regény, mert az értelem ebben fékezi meg leginkább különöségeit, ez áll legközelebb az élethez és legtávolabb a Szomory fejében élő egyoldalú és mesterkelt világ-

tól. A legjobb Szomory-regény, de még mindig nem jó regény. A főhős még mindig nem élő ember, hanem egy halom nyafogás, hangulat és érzés, amely halmot nem valami belső kohézió tart össze, formál emberré, hanem a szerzőtől származó külső kényser.

Különös, de az ember mégsem meri azt írni, hogy jobb lenne ez a regény, ha az értelem jobban fékezne az áradó impressziókat. Az bizonyos, hogy valószínűbb lenne a regény, de kérdés, hogy eleve lenne-e. Az olvasó nem tudhatja megítélni eddigi regényeiből, hogy bogarain, harsonázásán és lírai lendületén kívül van-e Szomoryban alkotóképesség is? Marad-e valami érdekesség Szomoryban, ha elhagyja különbségeit?

Fabián István.

Karinthy Frigyes : Hasműtét. Karinthyból egyesek a *Két hajó*, mások az *Igy írtok ti* Karinthyját és legtöbben talán a napilapok cikkíróját ismerik. Azt, akinek a gondolkodás e riportere, a hétköznapi események mélyébe kommentálása közben egy kávéházi orákulum rutinjával és kesernységével mutatja önmagát. Karinthy egész beteljesületlen írói útjának egyetlen szépséghibája talán az, hogy hiányzott belőle az az *ambitio sine qua non*, amely a magyar író, a *csak* művészmódon író magyar író, egész az éhezés türéseig képes vinni a magyarság és művészség kettős martiriumában. Talán ezért nem képes Karinthy megmaradni minden írásában a fantasztikus próza külföldi mestereinek azon a színvonalán, amit nagyon sokszor elért, sőt felülmúlt. Tragikusan «főlföldobott kő» marad ezért, sokszor és sok írásában visszahúzza a kabará és a színházi élet nivója, amelyik nivó nem is az övé.

Ez az új kötete megint a magyar novella egyik kitűnő mesterének mutatja. A szerző túlzott termékenysége ellenére is meglepő frissen hat e könyv.

De a népszerűsége is adó író, hibáját ebben a kötetben sem tagadja el. Most is vigyázott arra, hogy a kötet népszerű is legyen és az elinduló Karinthy nagyléleketét idéző írások (*Hasműtét*, *Új Iliász*) mellé bekerültek a kötetbe a kávéházi cikkkilozófia példamutatói is. A kötet összeállítása vigyázott arra, hogy a kötet ne *csak* időtlen értékű legyen. Karinthy, a magyar novella virtuóz művelője, engedett helyet a rutinját népszerűsége váltó Karinthy-nak is. Ezt bűnnek vagy hibának venni kegyetlenebb ítélet lenne, mint amire az író ítéli önmagát, mikor kénytelen ilyen megalkuvásokra önmagával a közönségéért. Ujat nem mutat ez a kötet a szerzőből. A régít a régi nívón mutatja, még ha sokszor másodkiadásban is (*Csendes beszélgetés Tamással*). A szerző népszerű és népszerűsége mellett is nagyszerű filozófikus készségének egész arzenálja kivonul megint — egy ismeretlen cél ellen. Hogy ezt az arzenált mégis használja, használnia kell, annak a tragédiáját minden magyar íróval együtt talán ő érzi leginkább és az a művészsors, amit a *Cirkusz* című régi novellájában ő faragott remekbe fájdalmasan és igazán az ő sorsa.

Egyik fiatalabb írónk írta a magyar művészek nagyrészéről és talán elsősorban magáról... «ő a Homeros mesterségét követi. Vidéki városok piacán naturáliákért énekel.» A kötetet lapozgatva, önkénytelenül ez jut az eszünkbe. Ennek ellenére Karinthy új kötetének — néhány szépen sikerült írásáért — értékben ott van a helye a *Két hajó* mellett.

Sz. Z.

Térey Sándor : A föld lelke. (Káldor kiadása, 1932.) A paraszti predesztináció könyve ez. Gyikó János élete: a föld lelkének egyetlen lehellete. Az a lehellet, amely az ősök ajkán ered és az idők végezetéig az utódok ajkán folytatódik. A tükör, melyet az író e